

for en kritisk ethos.

i Roach's bog om Foucault. Filosofien rummer de egenskaber som poesien ikke besidder og omvendt. Mangelfuldheden fordrer et samspil og en gensidig afhængighed mellem det filosofiske og poetiske. Gensidigheden kommer, ifølge Agamben, til udtryk ved, at ethvert poetisk projekt foruden at være rettet mod nydelse også er rettet mod viden, mens ethvert filosofisk projekt tilsvarende er rettet mod nydelse foruden viden. Derfor er det egentlig kritiske projekt åben for poesien og litteraturen, fordi den viser objektets utilgængelighed.

ÅBENHED FOR ANDERLEDESHEDE

Agamben gør det klart, at litteraturen er nødvendig for at udvikle tænkningen. Tænkningen må synliggøre tanken selv, og ikke bare stirre sig blind på objektet. Tilegnelsen af viden er et evindeligt arbejde med tankens synlighed og her spiller den digteriske evne til at sætte ord på uden at spolere objektets hemmelighed en stor betydning. At synliggøre tanken er også at sand-synliggøre den. Når tanken gøres synlig, gøres en viden i samme moment gældende. Roach har slik brug for ikke alene litteraturen, men også fotografiets poesi for at kunne nærme sig sit objekt, «venskabet som levemåde» og dets etiske potentiale, som synes at forskyde sig indefra i mødetilstandens fortsatte bevægelse. Vi forstår meget lidt af dette møde hvis vi henholder os til et liberalt-juridiske sprogbrug.

For hverken den subjektive oplevelse eller den moralsk-juridiske lovsform giver os svar på hvad der bevæger et mellem menneskeligt møde og tilfører det dets etiske og politiske potens. At den homoseksuelle kan registreres som lovformelig partner er kun en halv sejr. Når den homoseksuelle inderliggør sin særegne homoseksuelle identitet og personlighed, mister den relationelle dynamik, der oprindeligt var med til at formgive dette venskab, sin potente kraft. Bøssernes fremtid ligger hinsides bøsserne selv, som Foucault skriver. Det handler ikke om at blive integreret i et normativt fællesskab, men om at skabe rum for helt nye relationelle.

Anerkendelsen har selvsagt sin betydning, hvilket også Tom Roach er bevidst om. Men det er ikke den homoseksuelle identitet der er målet. Det er de konstante forflytninger af grænserne for hvad der er muligt i dette møde som skal under-

søges. Ifølge Roach må opgøret med det patriarkalske ego, der er årsag til så meget undertrykkende og magtlidrig politik, ske gennem de homoseksuelle venskabers særlige eksistensmåder og deres opdyrkelse af andre relationer og tilblivelsesmuligheder. Dette møde og den særlige anstrengelse for at forstå nydelsen og begæret, der knytter sig hertil fik op gennem 80'erne med aids-epidemien et markant udtryk. I kølvandet herpå etableredes en række anti-institutionelle grupper såsom aids-buddy-system og uformelle hjælpeorganisationer, der på den ene side forsøgte at bekæmpe dæmoniseringen af miljøet og dets livsformer, og på den anden side viste overfor verden, at det var muligt at etablere en intimitet baseret på en åbenhed for anderledeshed der ikke handler om identitet.

POLITIK FOR EN DELT FREMMEDHED

Vores fascination af det onde og fjenden har fjernet os fra at kunne få øje på venskabets både poetiske og politiske kraftfelt, de «lysende kraftfelter» i mørket, som den franske digter Antoine de Saint-Exupéry kaldte vennerne. Venskabet er ikke et nostalgisk sted som jeg bruger til blot at bekræfte mig selv, min identitet og mine værdier. Venskabet er på en gang både åbenhed og dæmoni.

Roach argumenterer overbevisende for at det homoseksuelle møde, herunder den aids-befængte relation, oplader venskabet med en stærkere og mere intens energi, som sender sine vibrationer og rystelser ind i et større kredsløb med politisk og etisk resonans. Bevidstheden om vennens dødelige sygdom, eller sågar hinandens, intensiverer bekymringens og tankens tryk og kan i denne fase transformere fortvivlelse til håb. Og hvis ikke håb så et andet syn på livet der bekræfter dødens immanens som et profant og ikke helligt anliggende som det er muligt at eksperimentere med. En ven er ikke én der sender mig på himmelflugt til evigt liv, en ven er én der hjælper mig til at forstå livet, til at forholde mig til dets endelighed for derigennem at kunne leve mere intenst og lidenskabeligt.

Venskabet begynder med erkendelsen af den andens dødelighed og udsathed. Kun sådan kan jeg ledsage ham eller hende gennem vanskelige livspassager og betragte fremmedheden, ikke som noget jeg skal falde om halsen, men som dét, der gør venskabet til et mikrosocialt eksperimen-

mentarium for undersøgelse af de grundlæggende værdier. Det er fremmedhedens parring der udfordrer vores sociale relationer. Den lærer os at være elskende og bevare den andens fremmedhed. Faren er altid, som Roach skriver, at komme til at forherlige en promiskuøs livsstil eller en ren anarkistisk nydelse. Han henviser til Jean Genet og *Tyvens dagbog* som et eksempel på dette. Vores chance er at kunne gøre sorgarbejdet til et aktivt politisk-etisk anliggende.

Da maleren Wojnarowicz' ven og mentor, Peter Hujar, døde af aids i 1988 skrev førstnævnte: «Det vigtige omkring mindesmærker er at den enkelte bringer sin private fortvivlelse ud i det offentlige rum og gør den tilgængelig og tillader en kommunikativ forvandling. [...] Men mindesmærker i sig selv er stadig en accept af ubevægelighed og inaktivitet. [...] Efter mindesmærket og ceremonien vender folk tilbage til deres hjem og venter på den næste død. Giv mig ikke et mindesmærke hvis jeg dør. Giv mig en demonstration.»⁴

Den nationale ceremonis hyldelse til den døde, som vi også kender fra de dræbte soldater der kommer hjem i en kiste, begrænser sorgarbejdet til det private rum, ofte iblandet nostalgisk symbolik. Men vi har hverken brug for helgener eller martyrer. Vi har heller ikke brug for at staten skal fortælle os hvem der bør hyldes som værdig til det gode liv. I stedet bør vi bekræfte den døde ud fra hams eller hendes måde at leve på og dermed nedbryde grænserne mellem det private og det offentlige. Det vi har til fælles er fremmedheden, ikke kun er jeg fremmed overfor den anden, jeg er også fremmed overfor mig selv. Kun sådan kan vi modtage den fremmede, leve med den anden, lade os pirre af ham eller hende uden at blive den anden lig. Kort sagt, det vanskeligste i livet er ikke, at lære den hele verden at kende, men at lære sig selv, sine grænser og dermed sine selvoverskridende muligheder at kende. Her både starter og slutter miseren og muligheden for megen moderne politik og etik.

© norsk LMD

melse af fænomenet som sådan. Hverken venskabet eller homoseksualiteten har en genstand som endegyldigt kan blotlægges. Det homoseksuelle venskab er ikke noget udenfor den måde, det tænkes frem og problematiseres. Men Roach, der flere gange henviser til «det poetiske element» i Foucaults udredning af venskab og homoseksualitet, kunne her med fordel have inddraget Giorgio Agambens analyse af samspillet mellem den filosofiske og den poetiske kritik.

Agamben gør opmærksom på at kritik, som det oprindeligt blev forstået i vestlig filosofi, bestod i ikke fuldt ud at afdække undersøgelsens objekt. Derimod bestod kritik i at «spore objektets grænser, for dermed at få et glimt af sandheden».³ Netop fordi kritikken ikke indfanger og tager sit objekt i besiddelse, men kun berører dets grænser og kredser om betingelserne for dets ubegribelighed, består kritik både i at kunne forholde sig til videns ubegribelighed og til en begribelig uvidenhed. Det kritiske projekt er således kun kritisk, såfremt det er i stand til at gå i relation med det uvirkelige og det ubegribelige som sådan.

Kritikken må være bevidst om det den ikke kan begribe. Og her er vi så tilbage til forholdet mellem filosofien og poesien, som huserer som et vigtigt bagtæppe

1 Tom Roach, *Friendship as a way of life. Foucault, AIDS, and the Politics of Shared Estrangement*, SUNY Press, 2012.

2 «De l'amitié comme mode de vie», interview med R. Ceccaty, J. Danet, og J. Le Bitoux (1981), in Michel Foucault, *Dits et Ecrites*, bind 2, Gallimard, Paris, 2001.

3 Se Giorgio Agamben, *Stanzas. Words and Phantasm in Western Culture*, Univ. of Minnesota Press, 1993.

4 Sitert i Tom Roach, *Friendship as a way of life*, se over.

LE MONDE diplomatique

Postboks 7046 St. Olavs plass,
0130 Oslo, Norge
Telefon: + 47 47 465 880
www.lmd.no

Ansvarlig redaktør

Remi Nilsen [remi@lmd.no]

Redaksjonsassistent

Ingrid Grønli Åm [permisjon]
Ragnhild Eskeland [ragnhild@lmd.no]

Faste bidragsytere

Arnstein Bjørkly, Kim Bredesen,
Alexander Carnera, Espen Grønlie,
Morten Harper, Truls Lie, Steffen
Moestrup, Sverre V. Sand, Slavoj Žižek.

Faste oversettere

Gøril Eldøen, Martin Bjørlo, Lasse H.
Takle, Einar Jullum Leiknes.

Abonnement

Løpende årsabonnement på papiravisen [12 utgaver]:
Norge 590 NOK. Europa 650 NOK.
Verden 690 NOK.
Abonnement kan tegnes på telefon
+47 47 465 880
eller e-post til abo@lmd.no.

Annonser

Le Monde diplomatique når nærmere
100 000 lesere. Avisen selges som
abonnementsavis, samt i løssalg i
Norge og Danmark.
En større del av opplaget vedlegges norske
Klassekampen. Norske LMD kommer
ut den første uka i hver måned.

For informasjon om annonser kontakt:

Anne Lena Gallefoss:
telefon: **93 007 444**
e-post: **annelena@lmd.no**

Utgiver:

Le Monde diplomatique Norge AS.
Daglig leder: Truls Lie
Eies av Per Meland, Truls Lie og
Remi Nilsen

Trykkeri

Nr1Trykk, Lillestrøm, Norge.
Avisen mottar støtte midler av Norsk
kulturråd og stiftelsen Fritt Ord.

Månedssavisen **LE MONDE diplomatique**
har et globalt og radikalt engasjement.
Denne norske [nordiske] utgaven
inneholder artikler fra franske Le
Monde diplomatique og de andre
internasjonale utgavene, samt artikler
[merket «@ norske LMD»] fra den norske
redaksjonen. Hovedspråket er norsk.
Bilder velges av den norske redaksjonen.

LE MONDE diplomatique internasjonalt

75 internasjonale utgaver, hvorav 46 er
papirutgaver. Totalopplag 2,4 millioner
eksemplarer. Utgis på 29 språk.

Frankrike

1, Avenue Stephen-Pichon, 75013
Paris
www.monde-diplomatique.fr
Grunnlegger: Hubert Beuve-Méry
Daglig leder og ansvarlig redaktør:
Serge Halimi
Sjefredaktør: Pierre Rimbart

Norske Le Monde diplomatique arbeider
i tråd med Redaktørplakaten,
Tekstretklameplakaten og Vær Varsom-
plakatens regler for god presseskikk.
Den norske og tyske utgaven er
partnere i det europeiske nettverket
Eurozine. Se www.eurozine.com

Neste nummer
av **Le Monde
diplomatique**
kommer ut
5. desember